

Deloitte.

Heerhugowaard
Stad van kansen

Accountantsverslag 2014

Gemeente Heerhugowaard

29 mei 2015

VERTROUWELIJK

Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente Heerhugowaard
Postbus 390
1700 AJ HEERHUGOWAARD

Onderwerp

Accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening
2014 van de gemeente Heerhugowaard

Datum

29 mei 2015

Kenmerk

201524997/mg/150662

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2014 van de gemeente Heerhugowaard aan. In het hoofdstuk *Bestuurlijke samenvatting* hebben wij de belangrijkste punten uit ons verslag opgenomen.

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2014 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heerhugowaard. Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt.

Wij bespreken onze bevindingen met de auditcommissie

Dit accountantsverslag hebben wij op maandag 18 mei 2015 met de leden van auditcommissie besproken. Het conceptverslag is besproken met de portefeuillehouder financiën en de betrokken ambtenaren.

Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor de gemeenteraad, de commissieleden en het college.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

N.R. Fritz RA

C.c.: college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting	4
Uitkomsten jaarrekeningcontrole.....	8
Interne beheersing.....	23
Analyse resultaat, vermogen en financiële structuur	28
Bijlagen	34

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

De jaarrekening geeft een getrouw beeld en er is rechtmatig gehandeld

Bij de jaarrekening 2014 van uw gemeente hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de financiële rechtmatigheid. De controleverklaring d.d. 29 mei 2015 hebben wij u separaat toegezonden.

Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2014 voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (Bbv). De door ons geconstateerde controleverschillen voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid vallen binnen de door u vastgestelde toleranties.

Wij benadrukken de urgentie om het proces van Europese aanbesteding van diensten en leveringen strikter te borgen.

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en bijgesteld en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten. Het proces van bepaling van de aard en de noodzakelijke omvang van voorzieningen is adequaat en de voor de gevormde voorzieningen gehanteerde uitgangspunten voor schattingen zijn reëel en consistent.

De financiële beheersing van ontvangen subsidies dient verbeterd te worden teneinde het risico op het niet verkrijgen van de volledige subsidies te verkleinen.

De voorzieningen voor groot onderhoud verdienen (en krijgen) op korte termijn aandacht, enerzijds in het kader van uw financiële beheer en anderzijds ter onderbouwing naar de jaarrekening 2015 en verder.

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd.

Tot slot hebben wij vastgesteld dat de bezoldigingen over 2014 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2014 van de gemeente Heerhugowaard voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

De interne financiële beheersing is in beweging.

In december 2014 hebben wij onze managementletter uitgebracht, welke met name is gericht op de interne beheersing. De aandachtspunten hebben wij in onze managementletter aan het college gerapporteerd en ook met de auditcommissie besproken.

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

Belangrijkste rapportpunten waren de uitbesteding van taken en de bewaking daarop (Cocensus en SBH), de onderhoudsvoorzieningen, het beschrijven van de financiële processen, automatisering en een aantal procesbevindingen. Voor de details verwijzen wij naar de managementletter.

Uw gemeente maakt gebruik van een digitale workflow (Civision Middelen) voor de verwerking van de inkoopfacturen. Omdat hierbij sprake is van interne beheersingsmaatregelen die zijn opgenomen in een applicatie, hebben wij in voorgaande jaren controlewerkzaamheden uitgevoerd om de adequate opzet, bestaan en werking van de beheersingsmaatregelen in de workflow vast te stellen.

Uit deze "IT-audit" volgde een aantal belangrijke bevindingen, vertaald in adviezen die de aanwezige risico's (verder) kunnen mitigeren. Hierbij gaat het onder meer om het wachtwoordenbeleid en de (te) ruime toekenning van accounts met hoge bevoegdheden.

De bevindingen c.q. aanbevelingen hebben er toe geleid dat wij in het kader van onze accountantscontrole geen gebruik hebben kunnen maken van de beheersingsmaatregelen die opgenomen zijn in de digitale workflow (Civision Middelen). De belangrijkste bevinding heeft betrekking op het wachtwoordenbeleid. Uit de follow-up die is gegeven op onze rapportages in de 1^e bestuursrapportage 2014 en de gesprekken met uw medewerkers is gebleken dat deze omissie in 2014 nog niet is weggenomen, waardoor wij ook voor 2014 niet hebben kunnen steunen. Wij hebben, om voldoende zekerheid te krijgen over de verwerking van de inkoopfacturen, aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen nadere bijzonderheden die wij u moeten rapporteren.

Waardering grondexploitatie kent een hoge mate van schattingsonzekerheid

De waardering van de gronden in exploitatie en de niet in exploitatie genomen gronden kent inherent een hoge mate van onzekerheid als gevolg van de economische omstandigheden. Voor de jaarrekening 2014 zijn alle exploitaties geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening. Voor de belangrijkste exploitaties (de Draai, de Vaandel, Stadshart en Heerhugowaard Zuid) hebben wij intensief overleg gevoerd en zijn analyses uitgevoerd. De uitkomsten van deze analyses hebben geleid tot het treffen van aanvullende voorziening voor de Vaandel Zuid (€ 600.000) en Stadshart (€ 750.000) en het afboeken van de boekwaarde van de gronden in de Vaandel Noord (€ 990.000).

De ontwikkelingen binnen de grondexploitatie blijven ook voor de komende jaren een belangrijk aandachtspunt en vragen van organisatie en u als Raad continue aandacht.

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

Nieuwe taken en bezuinigingen

Met de invoering van de drie decentralisaties vanaf 1 januari 2015 is de begroting van de gemeente Heerhugowaard (vooral het programma “Sociale samenhang”) significant toegenomen. Veel onzekerheden over de uitvoering, de afspraken met zorgleveranciers en samenwerkingsverbanden in de regio worden steeds duidelijker. Uw gemeente is volop bezig met de invoering van alle veranderingen en heeft intern de nodige maatregelen getroffen. Het aantal verwachte cliënten is op hoofdlijnen bekend en de afspraken en contracten met zorgaanbieders zijn in werking getreden. De komende tijd zal ongetwijfeld nog in het teken staan van verrassingen. Een spannende tijd, waarin voor uw gemeente kansen liggen om uw burgers binnen het vastgestelde beleid van een passend aanbod te kunnen voorzien, maar waarin ook risico's bestaan vanuit de veranderopgave en de (beperkt) beschikbare middelen. In dat kader is het van belang dat voortgang en ook de financiële consequenties structureel bewaakt worden.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De reikwijdte van onze controle achten wij voldoende

Met de opdrachtbevestiging van 22 december 2014 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2014. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Uw financiële verordening op grond van artikel 213 van de Gemeentewet.
- Het controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening 2014, zoals deze op 18 december 2007 door de raad is vastgesteld met het bijbehorende (en voor 2014 geactualiseerde) normenkader wat op 23 april in de raadscommissie Middelen is behandeld en op 26 mei 2015 ter kennisname aan de raad wordt voorgelegd.

Tijdens de uitvoering van de controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2014 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij wijzen u erop dat het jaarverslag geen onderwerp is van de accountantscontrole. Het jaarverslag hebben wij uitsluitend beoordeeld op verenigbaarheid van de informatie in het jaarverslag met de cijfers in de jaarrekening inclusief de daarin opgenomen toelichtingen.

Een toelichting op de reikwijdte van onze controle 2014 is opgenomen in bijlage E van dit accountantsverslag.

Gehanteerde toleranties met als resultaat: geen (resterende materiële) controleverschillen

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2014 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening en uw controleprotocol.

Goedkeuringstoleranties		
Fouten	1% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 1.473.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 4.419.000
Rapportagetoleranties		

De rapportagetoleranties voor fouten en onzekerheden zijn - conform uw controleprotocol - gelijkgesteld aan de goedkeuringstoleranties.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Wij hebben geen (resterende materiële) controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) ten aanzien van de getrouwheid geconstateerd. Gedurende het proces van opstellen en de controle zijn een aantal correcties doorgevoerd die effect hebben gehad op het resultaat. Zie hiervoor bijlage A2.

Daarnaast hebben wij nog een aantal balanscorrecties door laten voeren die geen effect hebben gehad op het resultaat.

Op basis van (aanvullende) controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2014 als de balansmutaties in 2014 rechtmatig tot stand zijn gekomen, met uitzondering van de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen. Zie hiervoor het onderdeel aanscherping van de waarborgen rondom het rechtmatig Europees aanbesteden in deze rapportage. Er is sprake van een rechtmatigheidsfout van € 113.000.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen groter dan de rapportagetoleranties treft u aan in bijlage A1 en A2 van dit accountantsverslag.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2014 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2014 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2014 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel "programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost?

De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, grondbeleid, bedrijfsvoering, et cetera) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting).

De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij "marginaal getoetst". Deze toetsing blijft beperkt tot het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstreking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

Het Bbv wordt nageleefd

Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente de wettelijke verslagleggingsregels (Bbv) heeft nageleefd, met uitzondering van de aanpassing van de benaming van de paragraaf "weerstandsvermogen" naar "weerstandsvermogen en risicobeheersing". Wij adviseren u dit vanaf 2015 aan te passen.

Naaft deze wijzigingen heeft de Commissie BBV in 2013 en 2014 een aantal relevante notities uitgebracht, waarin nadere uitspraken over de toepassing van de verslaggevingsregels worden gedaan.

Normaal gesproken moet een onvoldoende onderbouwde voorziening vrijvallen en wordt deze doorgaans omgezet in een reserve. Via de rioolheffing geïnd geld moet echter altijd voor het rioleringsdoel worden aangewend en blijft in een voorziening (artikel 44 lid 1c BBV wordt dan omgezet in een artikel 44 lid 2 BBV voorziening) en deze voorziening kan worden samengevoegd met die van artikel 44 lid 1d BBV. Bij uw gemeente is sprake van een voorziening conform artikel 44 lid 1d.

De grondslagen van de jaarrekening 2014 zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2014. In 2014 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente.

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften. Bij uw gemeente hebben wij specialisten ingezet voor de waardering van de grondexploitaties.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De grondexploitaties zijn geactualiseerd en (waar noodzakelijk) bijgesteld

Algemeen:

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen die gehanteerd zijn voor de schattingen betreffende de grondexploitaties in de jaarrekening 2014 redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkeling en niet strijdig zijn met voornemens van uw raad of het college en de directie.

De veruit grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitatie).

De economische crisis heeft in zijn algemeenheid (nog steeds) een grote invloed op de resultaten van gemeentelijke grondexploitaties. De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- *Planning*: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programming*: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, et cetera) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijs*: inherent gevolg van de economische crisis is dat de verkoopprijzen van woningen en dus van grond onder druk staan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programming, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstinstijging en de gehanteerde rekenrente (rente-omslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken.
- Of de veronderstellingen onderling afhankelijk en intern consistent zijn.
- Of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de uw raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

In onze rapportage 2013 zijn wij daar uitvoering op ingegaan. De grondexploitaties vragen blijvend extra aandacht van gemeenten en van de accountant. Wij besteden vanuit de risicoanalyse reeds extra aandacht aan de grondexploitaties van de gemeente Heerhugowaard. De waardering van de grondexploitaties in de jaarrekening is gebaseerd op een lange termijn prognoseperiode, waarmee een veelheid aan zogenoemde schattingonzekerheden gepaard gaat. Dit vraagt van de raad, het college en het management specifieke maatregelen, welke gericht zijn op het verkrijgen van inzicht in de risico's die hieraan kleven.

Wij hebben de afgelopen periode intensief overleg gehad over de ontwikkelingen van dit onderwerp bij uw gemeente. Dit heeft ertoe geleid dat er diverse analyses en scenario's zijn gemaakt. De diverse overleggen, interne analyses van door het college opgestelde actuele prognoses en de toetsing daarvan door ons team, heeft geleid tot een herziening van de waardering van de met de grondexploitatie samenhangende posten.

Deze posten zijn:

- Bouwgronden in Exploitatie (BIE); dit zijn de actieve grondexploitaties.
- Niet in Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG), waarvoor geldt dat u het reëel en stelling voornemen heeft deze (op termijn) in exploitatie te gaan nemen.
- Gronden die onder de materiele vaste activa staan verantwoord.

Reeds in voorgaande jaren heeft u diverse maatregelen genomen om de waardering van de grondexploitatie in lijn te brengen met de (economische) ontwikkelingen. De aanhoudende tegenvallende vooruitzichten hebben ertoe geleid dat u en wij extra kritisch zijn geweest op de inschattingen van de verwachtingen en daarmee de waardering van de met de grondexploitatie samenhangende gronden. In uw gemeente is intern berekend wat de invloed van de economische crisis is op de uitkomsten van de grondexploitatie. Met deze berekeningen heeft uw gemeente ook beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening 2014 op een juiste wijze is gewaardeerd.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Deze analyse heeft geleid tot het extra treffen van een voorziening op het complex Stadshart van € 750.000.

De uitkomsten van de beoordeling van de niet in exploitatie genomen gronden heeft er toe geleid dat in uw jaarrekening 2014 extra voorzieningen is verwerkt van € 600.000. Tevens is De Vaandel Noord voor € 990.000 afgeboekt en voor € 362.000 overgebracht naar de materiële vaste activa. In onderstaande paragraaf gaan wij specifiek in op de risico's per complex.

Stadshart:

De waardering in de jaarrekening 2014 van dit complex is toereikend. Wij signaleren nog wel een aantal risico's naar de toekomst toe voor dit complex. Deze risico's betreffen:

- Het aantal appartementen dat is geprogrammeerd ten opzichte van de behoefte. Wij adviseren u de behoefte blijvend te onderzoeken.
- De financiële effecten van een alternatieve parkeervoorziening. Wij adviseren u deze effecten in de toekomst te berekenen en het risicobuffer zoals opgenomen in het weerstandsvermogen mogelijk te herzien.
- De plankosten zijn voorzichtig ingeschat en liggen lager dan de realisatie van de afgelopen jaren. Wij adviseren u de plankosten nader te onderbouwen voor de komende periode.

Overigens heeft u in de paragraaf "weerstandsvermogen" voor dit complex een financiële vertaling opgenomen voor het prijsrisico, vertraging in afzet ofwel programmawijziging ad € 1,5 miljoen.

Heerhugowaard Zuid:

Wij adviseren in 2015 een extra scenario van de grondexploitatie te bereken met een lagere opbrengststijging (1% vanaf 2019) en de effecten daarvan te bezien in relatie tot het huidige verwachte resultaat.

Wij signaleren een risico dat de ramingen van de plankosten voor de komende jaren te voorzichtig zijn ingeschat, deze liggen lager dan de realisatie van afgelopen jaren. Wij adviseren de plankosten nader te onderbouwen voor de komende periode.

De Draai:

Wij signaleren een risico dat de ramingen van de plankosten voor de komende jaren te voorzichtig zijn ingeschat, deze liggen lager dan de realisatie van afgelopen jaren. Wij adviseren de plankosten nader te onderbouwen voor de komende periode.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Wij signaleren risico's in het programma, planning vanaf 2018, de opbrengstenstijging van 2% vanaf 2018 en de plankosten voor de resterende jaren. Het is aan te bevelen de effecten van eventuele risico's te kwantificeren en waar nodig een risicobuffer aan te houden.

De Vaandel Zuid:

De Vaandel Zuid is op basis van de beoogde maatschappelijke ontwikkeling doorgerekend. Dit heeft gevolgen voor de in de grondexploitatie gehanteerde prijzen. In de jaarrekening 2014 is hier op geanticipeerd, door deze naar beneden bij te stellen. Ten aanzien van het Zuidelijk deel heeft u in de toelichting op de balans uiteengezet de gevolgen voor het eventueel uitblijven van verdere vraag naar maatschappelijke ontwikkeling. Wij vragen u specifiek aandacht voor het strak blijven volgen van de gronduitgiften en of deze in de pas lopen met de huidige inschatting. Daarbij blijft het zaak dat de gemeente strak moet blijven sturen op de kosten om overschrijdingen te voorkomen.

De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u conform het Bbv onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egaliseren van kosten' ('groot onderhoud'), 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is' en 'voor de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b'.

Vooraf de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egaliseren van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorzien risico's, verplichtingen en kosten zullen zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

In de managementletter 2014 hebben wij al aandacht besteed aan deze voorzieningen en de noodzaak van de deugdelijke onderbouwing hiervan. Intern is een project lopende, welke bestaat uit twee onderdelen:

1. Herziening van het proces van de totstandkoming van voorzieningen en hun onderbouwing.
2. De voorzieningen verder te actualiseren op eenduidig geformuleerde richtlijnen.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Het project is nog niet volledig afgerond en heeft binnen uw organisatie grote aandacht. Wij onderschrijven de noodzaak voor de verhoogde aandacht aan de onderhoudsvoorzieningen en adviseren u de voortgang van dit project nauwlettend in de gaten te houden. Deze voorzieningen kunnen een grote financiële impact hebben op uw meerjarenbegroting.

Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management. Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben uitvoerige gesprekken gehad met de verantwoordelijk medewerkers over de aard van de risico's en de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren.
- De in de jaarrekening 2014 resterende onderhoudsvoorzieningen (voorzieningen ter egalisering van kosten) hebben wij getoetst aan de onderliggende (geactualiseerde) onderhoudsplannen. Hierbij hebben wij aandacht besteed aan de houdbaarheid en betrouwbaarheid van de door uw gemeente opgestelde onderhoudsplannen.

Projectadministratie subsidiegelden

Uw gemeente ontvangt van onder andere het Rijk en de provincie subsidies, waarover u verantwoord (afzonderlijk of via SiSa) moet afleggen over de bestedingen daarvan. Zowel bij de controle van afzonderlijke verantwoordingen als bij de controle van de SiSa-bijlage hebben wij geconstateerd dat de projectadministratie voor deze subsidiegelden niet toereikend is. De projectadministratie is in onvoldoende mate ingericht om de verantwoording van de bestedingen (eenvoudig) te controleren. Hierdoor heeft u onvoldoende inzicht in de voortgang van de projecten en bent u onvoldoende in staat om op een deugdelijke wijze verantwoording af te leggen. Hiermee bestaat het risico dat u subsidies misloopt of subsidies terug moet betalen, zeker aangezien de provincie een strakker sanctiebeleid heeft aangekondigd.

Een projectadministratie moet op dusdanige wijze zijn ingericht dat de voortgang van het project gemonitord kan worden en inzicht is in de subsidiabele kosten. Daarnaast is het van belang om vooraf na te gaan op welke wijze er verantwoording afgelegd dient te worden aan de subsidieverstrekker. Indien sprake is van een subsidie die uit meerdere onderdelen bestaat, zal uit de projectadministratie de realisatie per onderdeel moeten blijken, zodat op een adequate wijze verantwoording afgelegd kan worden over de separate onderdelen. Tijdens de controle hebben wij geconstateerd dat de subsidiabele kosten niet eenvoudig uit de administratie te herleiden zijn, wat heeft geleid tot correcties.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Tevens is gebleken dat de realisatie per onderdeel van een subsidie onvoldoende uit de administratie blijkt. Aan de voorkant van een project moet u hier reeds over nadenken, zeker bij projecten waarbij sprake is van deels subsidiabele kosten. Wij adviseren u om tussentijds de projecten te beoordelen en een interne controle uit te laten voeren op de subsidiabele kosten.

Begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht in de jaarrekening 2014

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2014, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2013 van de Commissie BBV. De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat de raad nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij openeinderregelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat de gemeenteraad geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet worden betrokken bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende controleverklaring kan worden afgegeven. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

Daarnaast moet de accountant in het accountantsverslag deze kostenoverschrijdingen, waarvan het college in de jaarrekening moet aangeven dat ze nog dienen te worden geautoriseerd, aan de orde stellen. Extra lasten die worden gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij de raad nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig.

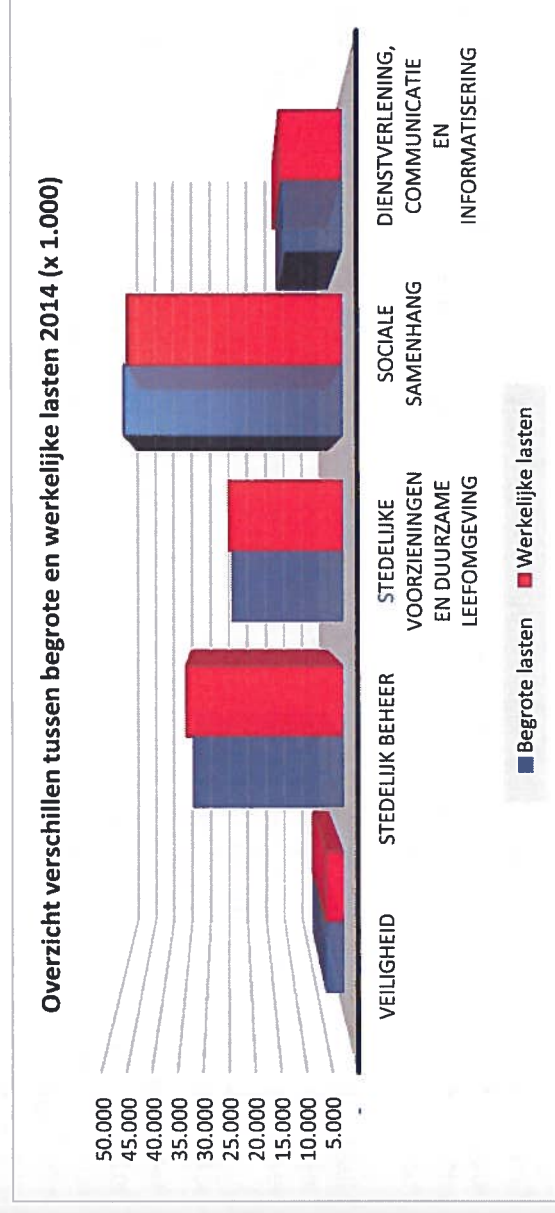
De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

In totaal heeft uw gemeente € 120,9 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover € 123,9 miljoen aan werkelijke lasten in 2014. Dit is in totaal een over-realisatie van € 3,0 miljoen (2,5 %). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 117,2 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 121,5 miljoen aan werkelijke baten in 2014. In totaal gaat het om een hogere realisatie van baten van € 4,3 miljoen (3,7 %). Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten komt daarmee op € 2,4 miljoen nadelig.

Naast het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat.

Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen.

Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2014 is er per saldo € 4,4 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het gerealiseerde resultaat € 2,1 miljoen (voordelig) bedraagt. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen op het niveau waarop de raad de begroting autoriseert. Dit geeft voor 2014 het volgende beeld:

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Op vier programma's zijn begrotingsoverschrijdingen op de lasten te constateren. Wij verwijzen voor een nadere verklaring hierbij naar de toelichting op het overzicht van baten en lasten, onderdeel analyse begrotingsafwijkingen en begrotingsrechtmatigheid en het onderdeel analyse van de overschrijdingen. De overschrijdingen zijn in te delen in de diverse categorieën, zoals ook genoemd in de kadernota van de Commissie BBV. Zoals vermeld, is elke lastenoverschrijding op autorisatieniveau per definitie onrechtmatig. Op basis van uw afwijkingenbeleid werkt echter niet elke overschrijding door in het rechtmatigheidsoordeel dat de accountant bij de jaarrekening geeft.

Zoals blijkt uit voorgaand figuur is op vier programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren. Deze zijn in te delen in de onderstaande categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2013:

Lastenoverschrijding collegeproduct (autorisatieniveau)	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt <u>niet</u> mee in het oordeel	Onrechtmatig, telt <u>wel</u> mee in het oordeel
Veiligheid (totaal € 217.000)	Past binnen het bestaande beleid en was niet eerder te voorzien. Betreft met name de afwikkeling van de brandweer (€ 92.000) en de afwikkeling van de vrijwilligersvergoeding (180.000).		
Stedelijk beheer (totaal € 1.537.000)	Past binnen het bestaande beleid en wordt (deels) gecompenseerd door hogere baten of had niet eerder gemeld kunnen worden. Betreft voornamelijk de afboeking van de grond in de Vaandel (€ 990.000) en de brandschade Huygenscollege.		

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

*Stedelijke
voorzieningen en
duurzame
samenleving
(totaal € 966.000)*

Past binnen het bestaande beleid en had niet eerder gemeld kunnen worden. Dit betreft voornamelijk het treffen van de voorzieningen voor de grexen De Vaandel Zuid en Stadshart.

*Dienstverlening,
communicatie en
informatisering
(totaal € 1.089.000)*

Past binnen het bestaande beleid en had niet eerder gemeld kunnen worden. Betreft voornamelijk het treffen van een aanvullende voorziening dubieuze debiteuren en het resultaat van de kostenplaatsen.

Naast overschrijdingen van lasten, zijn ook op onderdelen meer baten gerealiseerd dan begroot. Over de baten rapporteren wij in deze paragraaf niet omdat dit geen onderdeel uitmaakt van het criterium begrotingsrechtmatigheid zoals de richtlijnen voorschrijven. Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van deze overschrijdingen naar de toelichting op het overzicht van baten en lasten, onderdeel analyse begrotingsafwijkingen en begrotingsrechtmatigheid en het onderdeel analyse van de overschrijdingen in de jaarstukken waar een analyse van de begrotingsafwijkingen en de begrotingsrechtmatigheid 2014 is opgenomen.

De begrotingsrechtmatigheid omvat ook de overschrijdingen op investeringskredieten. Deze hebben zich in 2014 niet in materiële zin voorgedaan. Met betrekking tot de begrotingsrechtmatigheid bij investeringskredieten is derhalve eveneens geen sprake van onrechtmatigheden die doorwerken in de controleverklaring.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2014 (onderdeel analyse begrotingsafwijkingen en begrotingsrechtmatigheid en het onderdeel analyse van de overschrijdingen).

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Hiermee legt het college op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2014. De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt hebben - gezien de oorzaak en de adequate toelichting - geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Aanscherping van de waarborgen rondom het rechtmatig Europees aanbesteden is noodzakelijk

Wij benadrukken de urgentie om het proces van Europese aanbesteding van diensten en leveringen nog strikter te borgen. Het gaat hierbij vooral om het in kaart brengen en tijdig uitzetten van acties op oudere - vaak stilstaand doorlopende - contracten met leveranciers en het nauwkeurig en reëel ramen van de verwachte contractprijs voordat het aanbestedingsproces wordt opgestart.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij vastgesteld dat in één geval sprake is van een opdracht die ten onrechte niet Europees aanbesteed is. Het gaat hier om de dienstverlening door Rataplan Kringloopwinkels. Met een besluit van het college van 27 mei 2007 is besloten om de opdracht te gunnen aan Rataplan omdat deze ook al assisteerde bij de inzameling van het grofvuil. Omdat Rataplan werkt met medewerkers die een afstand hebben tot de arbeidsmarkt is deze enkelvoudig aanbesteed. De opdracht wordt inmiddels elk jaar verlengd. Deze wijze van gunning is niet rechtmatig. Er diende bij gunning een beroep te worden gedaan op het toenmalige artikel 19 Bao, waarin staat dat de aanbestedende dienst verplicht is om een aanbesteding onder meerdere SW-bedrijven uit te voeren. De jaarschijf 2014 is € 113.000 welke wij in onze oordeelsvorming betrekken.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2014 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2014. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage C van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2014 niet meer bedragen dan € 230.474 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT door de instelling.

Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling. Gebeurt dit niet, dan is Deloitte als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2014 van de gemeente Heerhugowaard niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2014 van de gemeente Heerhugowaard voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Tot slot merken wij op dat de norm voor de WNT per 1 januari 2015 op € 178.000 is gesteld. De huidige beloning van uw secretaris en griffier blijft onder deze bijgestelde norm voor 2015.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Heerhugowaard

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bijlage D van dit accountantsverslag bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.

Interne beheersing

De interne beheersing bij uw gemeente

De interne (financiële) beheersing is adequaat in het kader van onze jaarrekeningcontrole

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2014 een interim controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van Administratieve Organisatie en Interne Beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in ons interim-verslag van 4 december 2014. Onderstaand hebben wij in samenvattende vorm onze belangrijkste bevindingen opgenomen.

“Wij hebben geconcludeerd dat de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) binnen de gemeente Heerhugowaard in de basis toereikende aanknopingen bevat om te komen tot betrouwbare financiële jaarverslaggeving en op slechts enkele onderdelen in de opzet en uitvoering nog een verdere kwaliteitsslag te maken is. Daarmee is het fundamenteel voor een adequate financiële beheersing en dito informatievoorziening aanwezig.

Wel hebben wij geconstateerd dat de huidige beschrijvingen van de interne beheersingsmaatregelen bij uw gemeente veelal niet actueel zijn en/of qua beschrijving niet voldoen aan de eisen vanuit een verscherpte focus op audit quality, voor wat betreft de zogenoemde ‘6 W-vragen’: wie doet wat, waarom, wanneer, waarmee en met welk doel? Wij hebben het college geadviseerd de beschrijvingen te actualiseren, wat een aangescherpt inzicht kan opleveren van de risico’s en eventuele leemtes in de interne beheersing en waarmee een directe relatie kan worden gelegd met het risicomanagement in de organisatie. Als belangrijke onderdelen van de kansen- en risicoanalyse voor gemeente Heerhugowaard zien wij met name de gebiedsontwikkeling, de financiële en organisatorische impact van de drie decentralisaties, de ontwikkelingen op IT-gebied en het toezicht op verbonden partijen (die het financieel ook zwaarder hebben).”

De interne beheersing bij uw gemeente

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving en geautomatiseerde maatregelen in de digitale workflow inkoopfacturen

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretendieren.

Uw gemeente maakt gebruik van een digitale workflow (Civision Middelen) voor de verwerking van de inkoopfacturen. Omdat hierbij sprake is van interne beheersingsmaatregelen die zijn opgenomen in een applicatie, hebben wij in voorgaande jaren controlewerkzaamheden uitgevoerd om de adequate opzet, bestaan en werking van de beheersingsmaatregelen in de workflow vast te stellen.

Uit deze 'IT-audit' volgde een aantal belangrijke bevindingen, vertaald in adviezen die de aanwezige risico's (verder) kunnen mitigeren. Hierbij gaat het onder meer om het wachtwoordenbeleid en de (te) ruime toekenning van accounts met hoge bevoegdheden.

De bevindingen c.q. aanbevelingen hebben er toe geleid dat wij in het kader van onze accountantscontrole geen gebruik hebben kunnen maken van de beheersingsmaatregelen die opgenomen zijn in de digitale workflow (Civision Middelen). De belangrijkste bevinding heeft betrekking op het wachtwoordenbeleid. Uit de follow-up die is gegeven op onze rapportages in de 1^e bestuursrapportage 2014 en de gesprekken met uw medewerkers is gebleken dat deze omissie in 2014 nog niet is weggenomen, waardoor wij ook voor 2014 niet hebben kunnen steunen. Wij hebben, om voldoende zekerheid te krijgen over de verwerking van de inkoopfacturen, aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen nadere bijzonderheden die wij u moeten rapporteren.

Verder hebben wij geen zaken signaleerd betreffende de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking die in het kader van onze jaarrekeningcontrole voor rapportering in aanmerking komen.

De interne beheersing bij uw gemeente

Door u is recent een frauderisicoanalyse uitgevoerd

Als onderdeel van onze interim-controle hebben wij het college en management verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude, in de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad.

Afgelopen jaar heeft u aandacht besteed aan fraudebeheersing. Vanzelfsprekend wordt ook bij het inrichten van processen wel nagedacht over frauderisico's, maar het frauderisicomanagement is binnen het systeem van risicomanagement nog niet expliciet benoemd. Intern bespreekt u het onderwerp fraude onder andere in het controllersoverleg, het managementteam en met de wethouder, echter dit heeft niet geleid tot concrete vastleggingen. Op diverse momenten hebben wij (met de auditcommissie, de wethouder Financiën, de concern-controller en het financieel management) gediscussieerd over taken, rollen en verantwoordelijkheden (ook in relatie tot de materialiteit waarmee wij uw jaarrekening controleren) en hebben wij navraag gedaan naar bekende fraudegevallen. Ook hebben wij met hen de hierna genoemde mogelijke risico's beoordeeld:

- Fraude met 'contant' geldverkeer (kasgeld).
- Fraude inzake het beheer van bankrekeningen en betaalbevoegdheden.
- Fraude als gevolg van het verwerken van niet authentieke brondocumenten.
- Fraude met inkopen (prestatielevering) en declaraties (personeel/salarissen).

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden tijdens de controle hebben wij geen aanwijzingen dat voornoemde frauderisico's zich hebben voorgedaan in 2014.

Als onderdeel van onze controle hebben wij u verzocht inzicht te geven in uw inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude, in de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college en/of directie/management daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met u als raad. Het college/directie heeft ons aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's en heeft voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst.

De interne beheersing bij uw gemeente

In maart 2015 hebben wij de door het college en managementteam uitgevoerde frauderisicoanalyse ontvangen. Wij hebben deze analyse beoordeeld en geconcludeerd dat de belangrijkste materiële financiële risico's gelijk zijn aan de risico's die wij onderkend hebben. Wij adviseren u deze frauderisicoanalyse regelmatig onderdeel van de verschillende overleggen te laten zijn en de analyse regelmatig te actualiseren.

Analyse resultaat, vermogen en financiële structuur

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

Het gerealiseerde saldo en resultaat 2014 is voordelig

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves.

De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het resultaat ná bestemming is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende:

Exploitatieresultaat 2014

x € 1.000

De totale baten van uw gemeente bedragen: € 121.523

De totale lasten van uw gemeente bedragen: € 123.914

Het tekort bedraagt ('gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten') € 2.391

Gedurende het jaar heeft u al voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort: € 23.460

Tevens hebt u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit reserves. Over het boekjaar betreft dit: € 27.918

Per saldo gedurende het jaar onttrokken aan reserves: € 4.460

Gerealiseerde resultaat (voordelig): € 2.069

De exploitatie over 2014 laat een nadelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 2,4 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 3,7 miljoen. Dit is (per saldo) een voordeel van afgerond € 1,3 miljoen.

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

In de inleiding in de programmaverantwoording is een analyse van (de totstandkoming van) het resultaat opgenomen en wordt in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. Enkele belangrijke oorzaken betreffen:

- Lagere kosten bijstand en bijzondere bijstand als gevolg van nabetaling van de overschrijding BUIG uit 2013, verhoging van het macrobudget bijstandsuitkeringen en een verlaging voorziening voor dubieuze vorderingen.
- Vrijval van de verliesvoorziening grondexploitatie De Draai.
- Hogere voorzieningen grondexploitaties De Vaandel Zuid en Stadshart.

- Vrijval BWS gelden uit grondexploitatie Tamarixplantsoen.

- Hogere algemene uitkering uit het gemeentefonds.

- Hogere voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren.

Op pagina 178 wordt - als onderdeel van de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2014 - overzichtelijk aangegeven welke baten en lasten als incidenteel zijn aan te merken. De meeste van bovenstaande oorzaken zijn als incidenteel te bestempelen.

Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichting op het overzicht van baten en lasten 2014, waar per programma een nadere toelichting op de financiële afwijkingen 2014 is gegeven.

De vermogenspositie van uw gemeente is licht gedaald

In het Bbv, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten bedraagt € 2,4 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 4,5 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2014 € 2,0 miljoen voordelig bedraagt. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de mutaties in de reserves schematisch weergegeven.

Ontwikkeling eigen vermogen	
x € 1.000	2014
Eigen vermogen per 1 januari	€ 76.488
Tussentijds aan de reserves onttrokken o.b.v. raadsbesluiten	-/- € 4.458
Gerealiseerde resultaat	€ 2.069
Totaal ('saldo van baten en lasten')	-/- € 2.389
Eigen vermogen per 31 december	€ 74.099

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2014 37,6 % van het balanstotaal (2013: 38,0 % van het balanstotaal).

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling zie de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van uw jaarstukken) van uw gemeente bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 21,8 miljoen (2013: € 23,7 miljoen). Er is dus sprake van een lichte daling van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2014 ten opzichte van 2013.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaaverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de top-10 van de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen en/of van positie zijn gewijzigd.

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

Ook zijn de aan deze risico's gekoppelde beheersingsmaatregelen opgenomen en wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie en de beschikbare weerstandscapaciteit een kwalificatie aan het weerstandsvermogen gegeven. De raad heeft met het besluit van 18 december 2007 besloten dat de ratio tussen de 1,4 en 2,0 moet liggen. Op basis van bovenstaande voldoet het college aan de ratio.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf "weerstandsvermogen" van uw jaarstukken 2014.

Financiële structuur van uw gemeente toont een (bewust) tekort

Voor een inzicht in de financiële structuur van uw gemeente geeft de balans per jaareinde het volgende:

	2013	2014
x € 1.000		
Stand van de reserves per 31 december	€ 86.251	€ 72.030
Gerealiseerde resultaat	-/- € 9.763	€ 2.069
Voorzieningen	€ 17.477	€ 18.555
Schulden op lange termijn	€ 107.235	€ 104.631
Beschikbaar op lange termijn	€ 201.200	€ 197.285
Vaste activa	€ 144.979	€ 140.165
Vorraden	€ 64.715	€ 71.677
Vastgelegd op lange termijn	€ 209.694	€ 211.842
Overschot of tekort (-/-)aan beschikbare middelen op lange termijn	-/- € 8.494	-/- € 14.557

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

In 2014 is uw financieringspositie verminderd, echter niet alleen deze indicator kunt u gebruiken om iets te zeggen over de financiële positie van uw gemeente. Dit is een van de indicatoren welke samen gezien moet worden met andere indicatoren als liquiditeit maar ook het weerstandsvermogen. In de paragraaf financiering is een uitgebreide analyse van deze ontwikkeling gegeven. Wij verwijzen u naar deze paragraaf voor de nadere analyse.

Daarnaast verwijzen wij u graag naar de recent uitgevoerde stresstest, waarbij een aantal indicatoren getoetst worden. Hieruit volgt een risicoprofiel ten opzichte van een aantal referentiegemeenten. De gemeente Heerhugowaard heeft een gemiddeld risicoprofiel. Bij een aantal indicatoren scoort de gemeente relatief gunstig, waaronder de lokale lasten en het weerstandsvermogen. Op de indicator grondexploitaties scoort de gemeente Heerhugowaard minder gunstig. De risico's zijn groot. Veranderingen in planning, prijs en programma hebben direct impact op de verwachte financiële resultaten voor de grondexploitaties. Hoewel de economie zich iets verbeterd heeft helpt de huidige economische situatie daarbij nog niet mee. Daarmee wordt in de berekening van het weerstandsvermogen ook nadrukkelijk rekening gehouden.

Overigens blijft uw gemeente in 2014 voldoen aan de gestelde norm van de kasgeldlimiet en de rente risiconorm. Wij verwijzen u voor nadere informatie naar de paragraaf financiering.

Bijlagen

Bijlage A1: Overzicht van niet gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Niet-gecorrigeerde fouten

De volgende niet-gecorrigeerde fouten groter dan de rapportagetolerantie zijn gedurende onze werkzaamheden vastgesteld.

Aard van de fouten	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Bijdrage RUD niet volledig opgenomen	€ 94	€ 94
Subsidie provincie niet opgenomen	€ 169	-/-€ 169
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 263	€ 75
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Et cetera)	€ 113	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 376	

Bijlage A1: Overzicht van niet gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Onzekerheid rechtmatigheid betreft tevens getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
Onzekerheid rechtmatigheid is per saldo ook een onzekerheid inzake getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-staatssteun)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de controle rechtmatigheid	N.v.t.	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde fouten, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde fouten.

Bijlage A2: Overzicht van gecorrigeerde fouten in de jaarrekening

Gecorrigeerde fouten

De tabel hierna bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde fouten groter dan de rapportagetolerantie en andere door het college gecorrigeerde fouten.

Aard van de gecorrigeerde fouten	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Feitelijke afwijkingen		
Algemene uitkering niet volledig opgenomen	€ 46	€ 46
Afwaarderen gronden De Vaandel Noord (MVA)	-/- € 990	-/- € 990
Verliesvoorziening De Vaandel Zuid	-/- € 600	-/- € 600
Verliesvoorziening Stadshart	-/- € 750	-/- € 750
Winstneming Broekhorn	€ 100	€ 100
Verlagen voorziening dubieuze debiteuren	€ 18	€ 18
Inschattingsafwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde afwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	-/- € 2.176	-/- € 2.176

Bijlage A3: Geconstateerde afwijkingen in de toelichting op de jaarrekening

Afwijkingen in de toelichting

Onze controlestandaarden eisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overweging
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B: Fouten en onzekerheden inzake financiële rechtmatigheid

Rechtmatigheid

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO), de Kadernota Rechtmatigheid 2013 en in het door de gemeenteraad vastgestelde normenkader is het kader voor de controle op de rechtmatigheid opgenomen. Bij de controle op de rechtmatigheid hebben wij de volgende fouten en/of onzekerheden geconstateerd.

Toelichting	Bron normenkader	Fout of onzekerheid x € 1.000
Opdracht aan Rataplan Kringloopbedrijf niet Europees aanbesteed	EU aanbestedingsrichtlijn	€ 113

Bijlage C: Fouten en onzekerheden inzake de SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2014 onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Onderstaand treft u deze tabel aan.

Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2015 (OAB)	€ 0	-
I&M E7A	Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden (proefprojecten)	€ 0	-
I&M E26	Spoorse doornijdingen, tranche 1	€ 0	-
I&M E27B	Brede doeluikering verkeer en vervoer <i>SiSa tussen medeoverheden</i>	€ 0	-
SZW G1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) gemeente 2014	€ 0	-
SZW G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) totaal 2013	€ 0	-
SZW G2	Gebundelde uitkering o.g.v. art. 69 WWB gemeente 2014	€ 0	-
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2014	€ 0	-
SZW G5	Wet Participatiebudget (WPB) gemeente 2014	€ 0	-
Totaal		€ 0	-

Bijlage D: Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het "normenkader" waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de gemeente Heerhugowaard in 2014 is gewaarborgd. Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hierna opgenomen.

Aanvullende dienstverlening

Ondersteuning aanvraag Incidenteel aanvullende uitkering 2013

Onderzoek nulsituatie bedrijfsvoeringstaken SCC

Op grond van de door ons getroffen maatregelen en de communicatie met u hierover zijn wij van mening dat onze onafhankelijkheid is gewaarborgd.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan gemeente Heerhugowaard of een bij gemeente Heerhugowaard betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage E: Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Bevestiging van het college is ontvangen

Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Bijzonderheden ten aanzien van de naleving van wet- en regelgeving

Een belangrijk onderdeel van de rechtmatigheidswetgeving is de niet-financiële rechtmatigheid. Dit is niet primair het onderzoeksgebied van de accountant. De accountant heeft als taak u te wijzen op een niet-financiële onrechtmatigheid als eventuele 'bijvangst' van de reguliere controle en op eventuele tekortkomingen in het interne signaleringssysteem. Voor dit laatste verwijzen wij u naar onze opmerkingen over de administratieve organisatie en interne beheersing.

In de managementletter hebben wij reeds gerapporteerd over de overschrijding van de beslistermijnen op de aanvragen van de WMO. Op het onderdeel rechtmatigheid betreft dit een afwijking van de administratieve bepalingen. Deze afwijking heeft geen invloed op het rechtmatigheidsoordeel. Wel adviseren wij u om de beslistermijn na te leven of de cliënt schriftelijk op de hoogte te stellen van het afwijken van de beslistermijn, zodat wordt voldaan aan de Algemene wet bestuursrecht. Het college heeft overigens in een reactie op de managementletter aangegeven de aanbeveling niet over te nemen en de aanmeldingen en aanvragen praktisch af te handelen. Vanaf 2015 bent u verplicht formeel te werken en heeft het college aangegeven dit ook te gaan doen.

Bij onze controle van de subsidies geldt ook dat niet alle termijnen gehaald worden waardoor ook hier sprake is van een afwijking van de administratieve bepalingen, welke niet meetelt voor het rechtmatigheidsoordeel.

In het kader van onze controle van de jaarrekening 2014 hebben wij geen andere opmerkingen ten aanzien van de niet-financiële rechtmatigheid.

Er is geen sprake van vermoedens of signalen van fraude

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Bijlage E: Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het college, de directie en het management van de gemeente Heerhugowaard, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de vermoedens van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken. Van het college, directie en management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken.

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het college, directie en management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en niet-routinematige transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. Hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

Hoewel wij een professioneel kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2014 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Gevolgen introductie Individueel Keuzebudget (IKB)

In het principeakkoord CAO gemeenten 2013-2015 wordt het Individueel Keuzebudget (IKB) geïntroduceerd. Uiterlijk 1 januari 2017 zou dit ingevoerd moeten worden. Het vakantiegeld is onderdeel van het IKB en moet gereserveerd en ingezet worden in het jaar dat het wordt opgebouwd. Een definitieve invoering van het Individueel Keuzebudget (IKB) betekent dat gemeenten (en ook gemeenschappelijke regelingen) per 2017 overgaan op een systeem waarbij werknemers zelf bepalen op welke momenten ze hun gerealiseerde vakantiegeld en vergelijkbare vergoedingen krijgen uitgekeerd in een kalenderjaar.

De uitkering moet altijd tijdens het kalenderjaar plaatsvinden. Dit heeft gevolgen voor de zeven maanden vakantiegeld die dan nog staan over 2016, die normaal gesproken in mei 2017 zouden worden uitbetaald. De afspraken over het moment van de uitkering van deze zeven maanden zijn nog niet bekend.

Drie mogelijke varianten zijn:

- Volledige uitkering in 2016.
- Volledige uitkering in 2017.
- Uitkering gespreid over 2016 en 2017.

Bijlage E: Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Het moment van uitbetaling is echter niet leidend voor het moment waarop de last moet worden verantwoord in de jaarrekening. Door het IKB vindt er eenmalig een extra last plaats van zeven maanden vakantiegeld vanuit het jaar voortgaand aan de invoering (2016). De verplichting tot de betaling van het opgebouwde vakantierecht in de periode juni tot en met december 2016 vindt zijn oorsprong in 2016. In de jaarrekening 2016 zal daarom de extra last van deze zeven maanden moeten worden verantwoord. Dit betreft een feitelijke verplichting, welke als kortlopende schuld wordt verantwoord op de balans (tenzij al uitbetaald in 2016). Wij adviseren u de ontwikkelingen betreffende het IKB nauwlettend te volgen en de financiële impact in beeld te brengen. Bij de resultaatbestemming 2015 mag hiervoor eventueel een bestemmingsreserve worden gevormd.

Het Bbv wordt nageleefd

Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente de wettelijke verslagleggingsregels (Bbv) heeft nageleefd, met uitzondering van de aanpassing van de benaming van de paragraaf “weerstandsvormen” naar “weerstandsvormen en risicobeheersing”. Wij adviseren u dit vanaf 2015 aan te passen.

De belangrijkste wijzigingen in de verslaggevingsregels (Bbv) die van toepassing zijn op de jaarrekening 2014 betreffen de wijzigingen van 25 juni 2013 en 13 december 2013. Hierin is het volgende geregeld:

- U dient het voorgeschreven overzicht van incidentele baten en lasten voortaan op te nemen per programma, waarbij per programma ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaalbedrag kunnen worden opgenomen.
- Er is 'een overzicht van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves' verplicht gesteld. Gebruikers van de begroting en jaarstukken - zoals toezichhouders - kunnen zo bij de bepaling en beoordeling van het structurele evenwicht (structurele lasten worden gedekt door structurele baten) rekening houden met de structurele mutaties in de reserves.
- De benaming van de paragraaf 'weerstandsvormen' is aangepast in 'weerstandsvormen en risicobeheersing'. Het gaat hierbij immers niet alleen om een inventarisatie en beschrijving van risico's en de middelen en mogelijkheden om deze op te vangen, maar zeker ook om de wijze waarop en de processen en systemen waarmee u de risico's beheerst. U heeft deze aanpassing voor de jaarrekening 2014 nog niet gemaakt.

Bijlage E: Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

- Enkele tekstuele aanpassingen, waaronder de wijziging van de benaming van de 'programmarekening' naar 'het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening' en de wijziging van de terminologie van het resultaat ('resultaat voor bestemming' wordt 'gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten' en 'resultaat na bestemming' wordt 'gerealiseerde resultaat'). Over laatstgenoemde vindt nog politieke besluitvorming plaats bij vaststelling van de jaarrekening.

Naast deze wijzigingen heeft de Commissie BBV in 2013 en 2014 een aantal relevante notities uitgebracht, waarin nadere uitspraken over de toepassing van de verslaggevingsregels worden gedaan.

Met de notitie "Riolering" (november 2014) geeft de Commissie BBV een toelichting op de volgende balansposities die verband houden met riolering (met ingang van 2014):

- Bestemmingsreserve (BBV artikel 43 lid 1b), deze bevat gelden die het resultaat zijn van gerealiseerde efficiencyvoordelen of aanbestedingsresultaten.
- Voorziening groot onderhoud (BBV artikel 44 lid 1c), deze bevat gelden die geraamd zijn om in de toekomst te besteden aan groot onderhoud.
- Voorziening toekomstige vervangingsinvesteringen (BBV artikel 44 lid 1d), deze bevat gelden die geraamd zijn om in de toekomst te besteden aan het vervangen van het rioolstelsel ('vervangingsinvesteringen').
- Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden (BBV artikel 44 lid 2), deze bevat gelden die in de toekomst moeten worden besteed aan het rioolstelsel ('restcategorie' als samenvoeging van gelden voor vervangingsinvesteringen en overschotten op de ontvangen rioolheffing).

Normaal gesproken moet een onvoldoende onderbouwde voorziening vrijvallen en wordt deze doorgaans omgezet in een reserve. Via de rioolheffing geïnd geld moet echter altijd voor het rioleringsdoel worden aangewend en blijft in een voorziening (artikel 44 lid 1c BBV wordt dan omgezet in een artikel 44 lid 2 BBV voorziening) en deze voorziening kan worden samengevoegd met die van artikel 44 lid 1d BBV. Bij uw gemeente is sprake van een voorziening conform artikel 44 lid 1d. Daarnaast is op grond van de notitie in de jaarrekening 2014 een nieuwe categorie onder de materiële vaste activa onderkend, zijnde 'investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven'. De reeds in voorgaande jaren geactiveerde rioolinvesteringen zijn uit de balanspost 'investeringen met een economisch nut' overgeboekt.

Bijlage F: Disclaimer en beperking in gebruik

De opdracht die u ons heeft verstrekt

Binnen het kader van de meerjarige overeenkomst tussen uw gemeente en Deloitte Accountants B.V. tot het controleren van uw jaarrekening bevestigen wij formeel elk jaar de onderlinge afspraken met een opdrachtbevestiging. Met de opdrachtbevestiging van 22 december 2014 heeft u ons op meer gedetailleerde wijze opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2014.

De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening van de gemeente Heerhugowaard. In dit accountantsverslag geven wij een toelichting op de bevindingen naar aanleiding van de controle.

Onze controleaanpak bestaat in hoofdlijnen uit drie fasen: de risicoanalyse, de interim-controle en de jaarrekeningcontrole.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als gemeente mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van uw gemeente en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is om op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor de verdere controlewerkzaamheden kan dienen. Het gaat hierbij primair om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt primair de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Interim-controle

Onze risicoanalyse en de daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat de opgeleverde informatie betrouwbaar is, zowel tussentijds als bij de jaarrekening. Omdat deze interne beheersing het gehele jaar goed dient te functioneren, hoeven wij met de aanvang van onze controle niet te wachten totdat de jaarrekening gereed is. Onze controle vindt daarom voor een belangrijk deel al in de tweede helft van het boekjaar plaats. Wij onderzoeken tijdens de interim controle de procesrisico's, om te bepalen of hierin voldoende beheersmaatregelen (de AO/IB) zijn getroffen. Het product van deze fase van de controle is onze managementletter met daarin opgenomen verbeterpunten ter verdere optimalisatie van de interne beheersing (zie het hoofdstuk Interne beheersing).

Jaarrekeningcontrole

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften (Bbv), of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft en of de baten, lasten en balansmutaties voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals opgenomen in uw controleprotocol en normen- en toetsingskader. Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegelicht.

Bijlage F: Disclaimer en beperking in gebruik

Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren. Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met de materialiteitsgrenzen zoals door u vastgesteld en vastgelegd in het controleprotocol.

Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en ons accountantsverslag. In ons accountantsverslag rapporteren wij fouten en onzekerheden die de vastgestelde rapportagetolerantie overschrijden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing). Onze controleverklaring is gebaseerd op onze controlewerkzaamheden als accountant van de gemeente Heerhugowaard.

Dit verslag is alleen bestemd voor de leden van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heerhugowaard en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk aan derden worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt op ons.

De in dit verslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij uw aandacht behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit verslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel, welke zal worden verstrekt in onze controleverklaring.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen dienen te worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries, Deloitte brings world-class capabilities and deep local expertise to help clients succeed wherever they operate. Deloitte's approximately 200,000 professionals are committed to becoming the most trusted and innovative firm.

This publication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this publication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this publication.

© 2015 Deloitte The Netherlands